

ЭЛМЕТ ЮБИЛЕЙ

Кәсәлхи авән уйахәнче Элмет хули сур ёмёр тултарнине пәллә таватпәр. Тутарстан Министрсен Кабинечё иртнё сұл вёсәнче сакән снчен ятарласа йышәнү тунә, хыпар саракан хатёрсене юбилей ячёпе сұләмлә материалсем пичетлеме сөннө. Паян пирён хасатра пусләмәш материал пичетлетпәр.

Иртнө сұлта «Сувар» бригади Элметре тата районти чаваш ялесенче пулчө. Пире хулан сарлака урамёсем питё килёшрөс. Эпир ун чухне район тата хула администрацийён пусләхөн сүмөпе Василий Иванович Самойловпа каласрәмәр. Акә мён пёлтёмөр.

— Элмет поселокне 1953 сұлта хула ятне панә, — тет Василий Иванович. — Сав сұлта РСФСР Аслә Канашён Президиумё Указ йышәннә. Хула историйё питё интереслө. Хальхи Элмет хули вырәнөнче вунсаккәрмөш ёмөр пусләмәшөнче Альмухамет мулла пөчөк ял никёслөнө. Вәл Бикчүра хан йахәнчен тухнә. Сав хан Пәлхарти пөр

әру пусләхө пулнә. Бату хан сарёпе сәпәсә пусне хунә. 1761-1767 сүлсенче халәха шута илнө чухне кунта пилёк сөмье кәна пурәннә. 1885 сұлта 375 хусләх шугланнә, вёсенче 1959 сын пусләхөн сүмөпе Василий Иванович Самойловпа каласрәмәр. 1900 сұлта 510 килсурта ситнө. Тутарсем, вырәссем, пушкәртсем тата еврейсем пурәннә. Кунти сынсем сәкәр пөсөрнө, выльәх-чөрлөх суннә, тёрлө тавар турттарнә, лавккасем тытнә. Ун чухне пысак промышленность предприятыйёсем аталанман. Шыв тата сил арманёсем, сү кәлармалли тата көрпе авәртмалли пөчөк заводсем пулнә.

Василий Иванович алине историллө докумен-тсем илет, каласәва ма-

лалла тәсәт.

— Шкулсем те пулман, тутарсем ачисене мулла

патөнче вөрентнө. Элмет ялөнче 1912 сұлта кәна вырәсла тата тутарла вө-

рентекен шкул усәлать. Сывләха хүтөлес енёпе те учрежденисем сирёмөш ёмөрте сөс усәлнә. 1915-1916 сүлсенче вуләсри врач пункчө хута кайнә. Унта врач, фельдшер та акушерка ёслөнө.

Каярахпа халәха вөрентесси хавәрт аталанат. 1940 сұлта 36 шкул пулнә, вёсенче 7940 ача вөрөннө.

Василий Иванович вәрсә вәхәтөнчи нушасене аса илет. Элметри 17732 сын ташманпа сәпәсма кайнә. Вёсенчен 8509 пусне хунә.

— Вәрсә хысән ку таврашра пурнәс сөнелет, — тет Василий Иванович. — 1948 сұлта Ромашкино текен вырәнәтә пөрремөш нефть фонтанө сөкленет. Ку пётём экономика ураланма пусланине пёлтерет. Алләмөш сүлсен Пусләмәшөнче Элмет Тутарстан нефтяникёсен төп хули пулса тәрәт.

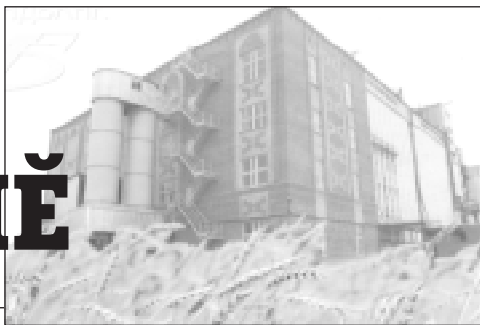
Аллә сұл нумай та мар пек. Анча та сак тапхәрта Элмет хаватлә индустри центрне саврәнәт. Кунта «Татнефть» усә акционер обществи вырәнәснә. Элмет таврашөнче нефтяниксем кәна мар, машина тавакансем, металлургсем, газовиксем, строительсем, сөр ёсченёсем, выльәх ёрчетекенсем йышлә, республика тата хула бюджетне тултәрса пырәссө.

Паян халәха вөрентесси, унән сывләхне упрасси, культурапа спорта аталантарасси пысак шайра тәрәссө. Элмет малашләха шанчәклә пәхәт...

Александр ИВАНОВ
хатёрленө.
(Малалли пулать.)

СӘКӘРТАН АСЛӘ АН ПУЛ

ТЫРӘ КАРАПӘ

сортлә сәнәх авәртәт. Сак армана «Татфондбанк» укципе туса лартнә.

— Сав сәнәха эпир куллен Хусанти сәкәр завочёсене, Ульяновска, Ешөлвара, Сырчаллине, Елабугана тата ытти хуласене, районсене асатпәр, — каласа парать элеватор директорён сүмө Рамиль Хусаинович Хисметов. — Пирён сәнәхран Хусанти «Заря» тата Ульяновскри «Волжанка» фабрикәсем пөрремөк, вафли пөсөрөссө.

Вәл инсөтрен тинёс карапө пек кураңса тәрәт.

Пәвапа Ульяновска сыхәнтарса тәрәкан аслә сұл снчен вәл шапшурә юр хирёпе ишсе пынә пек туйәнәт. Ку Пәрәнтак элеваторө — Тутарстанри чи пысак тырә упракан, авәртәкан предприятисенчен пөри.

Ана Отечественнәй вәрсә вәхәтөнче туса лартнә. 1942 сұл пусләмәшөнчө, Гитлер сәрөсөсөн Сталинград хули патне сывхарсан, Хусантан Чөмпөре, унтан Сталинграда ситиөх чукун сұл тәсәссө. Сав аслә сұл снчен ёсө ларать те сәкәр сыхлакан сурт. 60-мөш сүлсенче элеватора хәпартәссө. 1983 сұлта вәл тата та сарәлса каят.

Халө кунта, вуникө хутлә суртра, 116 пин тонна төштырә сыхланса тәрәт. Иксөр ытла сын ана типөтсе, тасатса тәрәссө, иккө виссөмөш пайө чаваш халәхө ёслет. Кунта күршө ялсен — Элшөл, Мертлө, Раккасси, Ескүль, Шемек сыннисене ёслеме питө ансат. Вёсене кашни кун автобус ёсө лесөсө хаварать. Укса енёпе те айәп тумассө. Вәхәтөнчөх парәнәт.

Иртнө сұл кунта механизациленө, автоматизациленө арман хута янә. Пилөк хутлә пысак чул суртра Швейцарири «Бюлер АГ» фирмәран илсе килнө оборудовани вырнастарнә. Унта 52 сын ёслет. Вәл пөр таләкра 300 тонна чи паха тата пөрремөш

Авәртсан юлнә тырә хывәхне вара ял хусләхөсене, хресченсене тата Волжск хулинчи гидролиз заводне сутатпәр. Иртнө сұл пирён арман Рафсөй сар министрствин тендерне (конкурсне) сөнсе илсе салтаксем валли 8 пин тонна сәнәх авәртса панә.

Юлашки вәхәтра, Тутарстанра питө нумай тырпул пустарнине пула, Пәрәнтак элеваторө ют сөршивсемпе ёслеме тытәннә. Кәсәл Сауд Аравийёпе тата темисө сөршивпа килешү тунә. Иртнө уйәхра Израиле, Италине таватә тинёс карапөпе висө пин тонна тырә тиесе янә.

— Малашне ют сөршивсемпе сугу-илү тата үсмелле, — тет Рамиль Хусаинович.

Интереслө: Пәрәнтак элеваторө Пәва сөрө снченчө тәрәт, анча та Сөпрөл районөнчө хисепленет.

— Элеватор чукун сұл снченчө тәрәт, — каласа парать Рамиль Хусаинович. — Вәрсә хысән районсен чиккисене темисө хут улаштарсан вәл Пәва сөрө снченчө тәрәт сүнә юлнә пулсан та, элеватор Сөпрөл районөн предприятыйё хисепленет.

Чән та, Пәрәнтакри «тырә карапө» ют сөршив тинёсөсемпе хәюллән ишет паян.

Светлана САДЫКОВА.
Сәнүкерчөксенче: арман;
директор сүмө Рамиль Хисметов.

Самрәксен хушшинчө сәкәр снчен сәмах хускалсан сәкәр мөнле пулнине пөсөрөкөсем пөлөссө те ссө.

Хальхи вәхәтра сакна пөлмен сын мөнле сын-ха вәл? Сәкәра вара тәрәниччөнөх сиес тесен, малтан сөр ёсөпе паллашни питө пысак вырән йышәнө. Сөр ёсөне чунтан юратса, сәнә тавәрса ёслемелле.

Сәкәр ёлөк-авалтанәх чи малти вырән йышәннә, халө те сәплах. Ачаләхра колхоз хирөнчө ёслөнө чухне пире ваттисем шүтлесе: «Сиртен сәкәр шәрши көрет», — тетчөс. Паянхи кун сәкәр пөсөрсө кәларасси питө сумлә та чәркәш ёс. Сәкәрән пахаләхө ытларәх пөсөрөкөсенчен те килет ёнтө. Ку енёпе пирён Пәрәнтак пекарнинчө вәй хуракансем ёсө питө сирөп, шанчәклә илсе пырәссө. Вёсене ертсе пыраканө Р.Р.Самерханова, пулшаканөсем Г.Э. Валиуллина, Г.С.Сулейманова, В.М.Львова питө тәрәшса ёслөссө. Хәйсене шанса панә ёсө төплөн туса пырәссө. Вёсем пекарнәран сәкәр пөсөрсө кәларас енёпе, унән пахаләхөпе, хәйсен әсталәхөпе халәх умөнчө мухтава тухрөс. Сәпла, халө лавккасенчө сәкәра сителөклө сута ссө. Пәрәнтак сәкәрө тесен вара хаваспах туянассө, юратса сиессө сынсем.

Сак ёсөсене пурне те пөр тикөс ертсе пыраканө — элеваторән генеральнәй директорө Р.Н.Загидуллин, халәхшән тәрәшни усән паләрәт.

Тата сакна та калас килет. Эпир, вулакансем, «Сувар» хасата иккөмөш сәкәр тесе калатпәр. Паллаха, хасат кәларакансем те, сәкәра туса илекенсем пекех нумай вәй хура ссө.

Хасата вуласа эпир республикәри сөнө хыпарсене пөлсе тәрәтпәр, ситөнүсемпе савәнәтпәр. Хамәра вара сәкәр сисе тәрәннән туятпәр. Сүлсерен хасат сырәнакансен йышө үссөх пытәр.

Алексей ПЕТРОВ.

«КАМАЗ» УТӘМӨСЕНЕ СУЛМАКЛАТАТЬ

«КамАЗ» УАО директорөсен канашө Мускавра компанин бизнеспланне йышәнса сирөплөтнө.

Сөнө сүлән январөн 13-мөшөччөн улап-заводра төп конвейера, ытти хушма производствөсене чарса лартнә. Предприятин пресс-хөсөмөчө пөлтернө тәрәх, машинәсене кәларма вәхәтләха чарәнса тәни энергие перекетлеме май парать. Пөлтер те «КамАЗ» пөр вәхәтә чарәннәччө. Сәпах та акционерсен обществи 2002 сұлта 80 миллион тенке хәән таса тупаш илнө.

Кәсәлхи плансем тата та сулмакларәх. Бизнесплан тәрәх сөршивән шалти рынокөшөн 19500 тивө машини кәлармалла. Ют сөршивсене сүтма 4553 машина тавасшән. Сакә пөлтөрхинчен 73 процент ытларәх. Сәмәл машинәсем кәларассине 39000 ситермелле.

Кунсәр пусне юсав пайөсем хатёрлөссө 135 процента ситмелле. Транспорт услугисен каләпәшнө 3,5 хут үстерөсшөн. Акционер обществин «Каматрансервис» предприятыйё хуласем хушшинчө тата ют сөршивсене таварсем турттарассине вәйләрәх аталантарма шуглать.

Кәсәл «КамАЗ» 112 миллион тенкө таса тупаш илесшөн. Топ-менеджерсен планөсенчө хамәр сөршивра тивө машинисене сүтассине 28 процентран 39 сити үстерме паләртнә. Халичөн «КамАЗпа» ют сөршив сүтүсисем әмәртса ёслөтчөс. Кәсәл та тупашу малалла тәсәлө. Специалистсен хакөпе 2001 сұлта Рафсөе ют сөршивсен 7 пин тивө машинине күнө. 2002 сұлта сак кәтарту 18 пин сити үснө.

— Рынокра хушма вырәнсем йышәнәс тесе Кама хөрринчи улап заводран тухакан пөтём машинәсене ЕВРО-2 шайөнчи двигателөсемпе тивөстөрме тытәнәтпәр, — тет «КамАЗ» УАО директорөсен канашөн председателө, Рафсөй Федерацийён наукапа технологисен министрө Илья Клебанов. — Кәсәлах ЕВРО-3 двигателөсене хамәр сөршиввра әсталаса кәларма пуслатпәр. Сакә Рафсөй тата ют сөршивсен рынокөсенчө пысак вырән йышәнма май парө.

***

Кама хөрринчи автоулапра хуласемшөн таватә ку-стәрмаллә тивө машини әсталаса кәларма хатёрленөссө. Сәмахран, вәл еглөрөх пулассине сынсем Мускавра август уйахөнчө иртнө «Мотор шоу-2002» куравра «КамАЗ-4315» автомобиль-фургонпа пәхса пөлчөс. Эпир хәнәхса ситнө «Бычөксем» (3 тонна хәән тивө илме пултәрәт), «ГАЗсем» (4 тоннәна сити) тата «МАЗсем» (4,5 тоннәна сити) сүмне часах «КамАЗсем» те хутшәнөс.

Сөнө машина 5 тонна тивө илет, ытларәх хула хушшинчө, ун таврашне япаласем турттарма меллө. Кунсәр пусне вәл 12 тоннәллә прицеппа сәклатса турттарма пултәрәт. Хавәртләхө сөхөтне 100 километр. Двигателө 180 лаша вәйлө ют сөршив дизелө. Савәнпа та пөтём-сөрөм нумай кәлармасть. Сөнө машина серилле майпа кәсәлхи июнь уйахөнчө конвейертан тухма тытәнмалла.

Валерий ЧУМАКОВ.